

Z VEDECKÉHO ŽIVOTA

Hľadanie stredoeurópskych kontextov

V dňoch 14. a 15. mája 2007 sa vo Varšave uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia s názvom *Procesy sebaidentifikácie v priestore stredoeurópskych kultúr po roku 1918*. Podujatie, ktoré podporil grant Višegrádskeho fondu, zorganizoval Ústav západnej a južnej slavistiky Varšavskej univerzity, jeho partnermi boli Ústav slovenskej literatúry Slovenskej akadémie vied, Ústav slavistických a východoeurópskych štúdií Karlovej univerzity a Literárnovedný ústav Maďarskej akadémie vied. Okrem centrálnej problematiky konexií, paralel a rozdielov jednotlivých národných literatúr po dejinnom zlome v roku 1918 sa príspevky sústredili aj na širšie historické, spoločenské a kultúrne súvislosti.

Zastúpené boli predovšetkým poľské inštitúcie: okrem varšavských výskumných stredísk sa na konferencii zúčastnili aj vedci z ďalších univerzitných pracovísk – z Ústavu slovenskej filológie Štetínskej univerzity, Ústavu slovenskej filológie Vroclavskej univerzity, Katedry slavistiky Opolskej univerzity a Ústavu slovenskej filológie Jagelovskej univerzity v Krakove. Maďarsko reprezentovali aj ďalšie centrá – Ústav dejín maďarskej revolúcie roku 1956 a Slavistický ústav Univerzity v Segedíne, Česko predstavitelia Ústavu bohemistiky Juhočeskej univerzity v Českých Budejoviciach, slovenské akademické pracoviská Ústav svetovej literatúry a Historický ústav SAV.

Konferenciu, ako aj slovenskú problematiku otvorila Jelena Paštéková. Vychádzala z odlišného referenčného ukotvenia pojmov identita a sebaidentifikačný proces. Metodologicky rozlíšila literárnu mediáciu „toku“ histórie z hľadiska témy, z hľadiska pozície rozprávača voči zobrazenému svetu (fokalizácia) a autorskej voľby stylistických reprezentácií. Úvahy o obraze prvej svetovej vojny uzavrela novelou Vincenta Šikulu *Nebýva na každom vršku hostinec*, v kto-

rej alternuje individuálny, národný a internacionálny rozmer. Joanna Goszczyńska sa sústredila na kontroverzné poňatie témy Slovenského národného povstania v románe Jozefa Cigera Hronského *Svet na Trasovisku*. Poukázala na dva opozičné zdroje interpretačných postojov k tomuto historickému faktu – v literárnohistorickej reprezentácii na polaritu mýtu (legendy) a ideologizácie histórie. Pavel Matejovič vo svojom príspevku upozornil na problém autoidentifikácie v diele Vladimíra Mináča. Okrem diachronickej, resp. dejinnej perspektívy, ktorá tvorí ideový fundament Mináčovho uvažovania, je dôležitým rozlišovacím znakom aj synchronná perspektíva, reprezentovaná priestorom – krajinou, ku ktorej si Mináč počas svojho života budoval osobitý vzťah. P. Matejovič poukázal na jej rozličné podoby („existenciálna“, „budovateľská“, „romantická“, „privátna“), ktoré sa ako motívicko-tematický invariant objavujú v celej spisovateľovej tvorbe.

Problému stereotypov a autostereotypov, plebejskosti jánošíkovského mýtu, ktorý stojí proti toposu Slovenska ako srdcu Európy, venoval svoje úvahy Dušan Segeš. Anna Kobylínska vychádzala pri interpretácii drám Leopolda Laholu *Inferno* a *Škvvrny na slnku* z kontextových súvislostí filozofického diela Martina Bubera a Emmanuela Lévinasa. Diskusný vstup Judit Görözdi sa sústredil na román Lajosa Grendela *Odkundesí*, v ktorom autor odkryl dve vrstvy zdrojov sebaidentifikácie: rezignáciu na stotožnenie s totalitou, umocnenú aj ďalšou dištancom pohľadu na zobrazený svet z perspektívy minority.

Najväčšie zastúpenie, ale aj najširší rozptyl mali príspevky venované českej literatúre. Otvoril ich literárnohistorický, prierezový referát Joanny Czaplińskiej o „magických osmičkách“, ktorý reflektoval dejinné skoky ako problém meniacej sa identity. K najzaujímavejším vystúpeniam patrili ikonoklastický výklad českej avantgardy Vladimíra Papouška. Oprel

ho o „misreading“ Karla Teigeho pri súvekom sprostredkúvaní výdobytkov avantgardy, ktoré zároveň plnilo funkciu ideovej „deratizácie“. Heuristicky orientovanú a faktograficky dotovanú interpretáciu názorov Františka Götza, teoretika brnenskej expresionistickej Literárnej skupiny, predniesla Veronika Broučková. Čiastkovým aspektom literárnej identifikácie boli zasvätené ďalšie úvahy: o futurizme, Ladislavovi Klímovi, Rudolfovi Voříškovi a českej eseji. Polemický charakter malo vystúpenie Marcina Filipowicza, ktoré vyvolalo živú diskusiu. Postavu Josefa Švejka situoval do kontextu súvekej českej (legionárskej) literatúry, ale aj do kontextu svetových maskulinných vzorov, s ktorými polemizovalo Švejko antihrdinstvo. Joanna Królak sa v materiálove orientovanom príspevku so širokým záberom zamerala na slovanskú myšlienku v českej medzivojnovovej pravicovej publicistickej, čím rozšírila vnímanie dobových kultúrnych súvislostí problematiky.

Najmenší priestor, ale nie pozornosť bol venovaný maďarskej literatúre. Magdolna Balogh upozornila na patologický rozmer identifikácie v ére nástupu komunistickej diktatúry v súvekej tvorbe maďarských prozaikov a Marta Pató sa v komparatívnej úvahe dotkla občiansky angažovanej prózy Sándora Máraia a Karla Čapka.

Varšavská konferencia mala bohatý program i veľmi zaujímavé diskusie, ktoré načrtli ďalšie rozmery problémov. K presnejšej stratifikácii jednotlivých vrstiev ústrednej témy prispieje pripravovaný zborník.

Jelena Paštéková

Česko-slovenské konfrontácie VI.

V dňoch 12. – 14. septembra 2007 sa v Štúrove uskutočnil šiesty ročník pracovného stretnutia vedeckých pracovníkov Ústavu pro českou literaturu AV ČR a Ústavu slovenskej literatúry SAV. Obsahové zameranie stretnutia

vychádzalo z najnovšej českej a slovenskej literárnej produkcie. Jednotlivé príspevky reagovali na výber z aktuálnej ponuky literárnych diel. Z českej strany tvorili ponuku zbierka Inky Machulkovej *Neúplný čas mokré trávy*, próza Jana Nováka *Děda* a literárnoteoretické texty Igora Hájka *Prokletá i požehnaná*. Slovenskú stranu reprezentovali zbierka Ivana Štrpku *Tichá ruka. 10 elégií*, próza Moniky Kompaníkovej *Biele miesta* a monografia Marcely Mikulovej *Tajovského obrodenecká moderna*.

Literárnovednú sekciu (zároveň aj celé stretnutie) otvorila Dana Kršáková, ktorá predstavila vedeckovýskumnú činnosť M. Mikulovej. Po jej úvode vystúpil Michal Jareš. V interpretácii načrtoval diapazón problémov vychádzajúcich z jeho čítania a posudzovania Mikulovej monografie: 1. Tajovský ako prozaik (nie dramatik), 2. potreby kultúrneho kontextu pre českého čitateľa pri vnímaní komplexnosti diela, 3. autorkin zdôraznený akcent na metodologické východiská Oskára Čepana. S týmto okruhom otázok podľa jeho vyjadrenia súvisí aj určitá ruptúra medzi koncepciou prísne naratologického výskumu na jednej strane a jeho klasickejšími formami na strane druhej. Napriek načrtnutým výhradám vnímal knihu M. Mikulovej ako svedectvo podnetného hľadania postojov k problematickým pojmom realizmus a moderna.

Príspevky slovenských literárnych vedcov reagujúcich na texty I. Hájka obsahovali kriticko-polemické východiská, no neobchádzali ani kultúrno-historický kontext. D. Kršáková upozornila na možnú koncepciu tzv. splatenia dlhu exilovým autorom v zmysle ich priblíženia širšiemu čitateľskému kontextu. Tomu podliehajú aj viaceré úrovne sumarizovania českej literárnej scény. V prístupe autora oceniла vecnosť a faktografickosť, vďaka ktorej nepodáva výlučne čiernobiely obraz literatúry (opozícia domácej a exilovej, resp. samizdatovej). Za najpodnetnejšiu považovala štúdiu o lašskom básnikovi Ódrovi Lysohorskom. Celkový charakter Hájkovho písania však videla skôr ako ukážku literárnohistorickej produkcie písanej z vonkajšieho prostredia. Pavel Matejovič priblížil existenciu dvoch rovín čítania.